

tema

QYTETARI DHE SHOQËRIA

3

Qëllimi i kësaj teme
është nxënësi:

- ▶ t'i analizojë vlerat e shoqërisë demokratike dhe rolin e tij në të,
- ▶ të vlerësojë se si të drejtat e njeriut e avancojnë shoqërinë demokratike dhe të angazhohet për avancimin e tyre,
- ▶ t'i dijë të drejtat e fëmijëve dhe nevojën e mbrojtjes së tyre,
- ▶ të mund të dallojë diskriminimin dhe të dijë të reagojë në mënyrë adekuate.

Roli i qytetarit në SHOQËRI

Qytetar është njeriu me liri, të drejta dhe përgjegjësi të cilat së bashku i mundësojnë barabarësi me qytetarët tjerë dhe rol aktiv në jetën shoqërore.

Që nga koha antike qytetari është konsideruar si njeri me vlera fisnike, i plotësuar me mirësi dhe si person me arsimim dhe kulturë të gjithanëshme. Në këto vlera mbështetet qytetërimi bashkëkohor dhe ndërtohen bazat e demokracisë. Nocioni demokraci rrjedhë nga fjalët e vjetra greke "demos – popull" dhe "kratos – pushtet", i cili mund të përkthehet si "sundim i popullit". Me fjalë tjera, kjo paraqet sistem të rregullave të krijuara nga njerëzit, rregulla të cilët njerëzit duhet t'i respektojnë dhe t'i zbatojnë.

Parimet themelore që janë futur në bazën e demokracisë dhe të cilat sqarojnë se për se ajo është tërheqëse, janë idetë për:

- ▶ popullin si bashkësi e qytetarëve të lirë dhe të barabartë me norma të përbashkëta të jetës;
- ▶ mundëstëi të njëjta universale dhe barazi për të gjithë njerëzit.
- ▶ liritë dhe të drejtat që janë të patjetërsueshme dhe të pacenueshme, të cilat pushteti shtetëror është i obliguar t'i mbrojë;
- ▶ shteti ligjorë i cili siguron moscenimin e të drejtave dhe lirive personale, si dhe krijimin e kushteve të volitshme për zhvillimin e shoqërisë demokratike.

Pikërisht nga parimet themelore dhe vlerat që kanë të bëjnë me liritë dhe të drejtat e qytetarëve, demokracia ka filluar të zhvillohet si formë e qeverisjes. Kështu, si kritere më të rëndësishme për zhvillimin e demokracisë janë: liria e shprehjes dhe shtypit; liria e besimit; liria e asociimit (shoqërimit); e drejta për sigurimin e mbrojtjes para ligjit dhe e drejta për zbatimin e procedurave përkatëse dhe gjykim të drejtë.

Roli i **qytetarit** në shoqërinë qytetare përmbushet me realizimin e këtyre lirive dhe të drejtave, por të qenët qytetar do të thotë të jesh njeri i përgjegjshëm, si ndaj vetes ashtu edhe ndaj qytetarëve të tjerë. Kur shtrohet pyetja se si qytetari i përmbushë të drejtat dhe përgjegjësitë e tij, zakonisht mendojmë për mënyrën se si ai i respekton rregullat dhe e përmirëson bashkësinë. Kështu, roli i qytetarit është që ai të inkuadrohet në vendimmarrje dhe njëkohësisht të kujdeset si për veten ashtu edhe për qytetarët tjerë në bashkësi.

Qytetarët me asociim, vetorganizim dhe me propozime të projekteve në fusha të ndryshme ndikojnë në pushtetin demokratik që ai të ndërmarrë aktivitete të caktuara për të mirën e të gjithëve. Ata marrin pjesë në vendimmarrje përmes votimit në zgjedhje nacionale dhe lokale, si dhe në referendume.

Gjithmonë kur duhet të marrim ndonjë vendim, mendojmë se si do të ndikojë ky vendim te ne dhe në mjedisin tonë, ndaj për këtë arsye kemi edhe përgjegjësi të marrim vendime të drejta të cilat nuk do të jenë të dëmshme për bashkëqytetarët tanë, por përkundrazi, ato do të ndihmojnë në zhvillimin e bashkësisë.

Me vendimet e tyre, qytetarët ndikojnë çdo ditë në rrethinën e tyre, e ndryshojnë dhe e formësojnë atë. Qytetarët mund të bashkohen dhe të shfrytëzojnë të drejtën e tyre të garantuar me Kushtetutë, lirinë e asociimit dhe organizimit për realizimin e interesave dhe bindjeve ekologjike, sociale, kulturore, shkencore, humanitare, arsimore dhe sportive. Qytetarët mund të nisin një iniciativë qytetare që ndërlidhet me nevojat dhe interesat e tyre dhe t'ia parashtrojnë pushtetit lokal ose atij qendror.

Shembull:

Në hyrjen e ndërtesës ku jeton Azra nuk ka rrugë ndihmëse për njerëz me nevoja të veçanta, ndërsa fqinjët e saj Sara dhe Damjani kanë nevojë pikërisht për një rrugë të tillë. Azra vendosë të caktojë një takim të këshillit shtëpiak për të gjetur zgjidhje. Gjatë takimit të gjithë fqinjët biseduan dhe u morën vesh që në komunë të parashtrojnë kërkesën për ndërtimin e një rruge të këtillë në hyrje të ndërtesë. Pas tre muajsh, komuna u përgjigj pozitivisht ndaj kërkesës dhe me këtë u bë e mundur që Sara, e cila lëvizë me ndihmën e karrocës, vetë të hyjë në ndërtesë, ndërsa Damjani të hyjë dhe të dalë më lehtë me karrocën të cilën e përdor për foshnjen e tij katërmuajshe.

Një prej komponentëve themelorë dhe të rëndësishëm të demokracisë është pjesëmarrja. Ekzistojnë mënyra të ndryshme në të cilat sigurohet pjesëmarrje në bashkësi. Për të rinjtë është i rëndësishëm termi pjesëmarrje rinore, që përdoret për të shënuar pjesëmarrjen e të rinjve në aktivitete të ndryshme, projekte, në procesin e përgatitjes së politikave rinore dhe në marrjen e vendimeve që janë të rëndësishme për ta. Për shembull, pjesëmarrje si përfshirje në ndonjë aktivitet grupor, më pas pjesëmarrje si bashkëveprim në metodat e nxënies, pjesëmarrje në debate dhe diskutime, pjesëmarrje në ndarjen e përgjegjësisive, në sjelljen e vendimeve etj.

Në **tabelën 1** është paraqitur “shkalla e pjesëmarrjes”, autor i së cilës është Roxher Hart, e cila i paraqet tetë shkallë të përfshirjes së fëmijëve dhe të rinjve. Kjo përdoret si kriter për vlerësimin për atë se sa të rinjtë janë të përfshirë në zgjidhjen e çështjeve të përbashkëta në bashkësi. Sipas tabelës së dhënë, shkalla gjegjësisht niveli më i lartë i pjesëmarrjes për një çështje është kur të rinjtë e iniciojnë çështjen, ndërkaq atë e zgjidhin bashkë me të rriturit, derisa niveli më i ulët i pjesëmarrjes së të rinjve është kur janë të ftuar të marrin pjesë në projekte, por nuk kanë informacione të mirëfillta, e as ndikim në vendimet dhe rezultatet e tyre.

Tabela 1 Shkalla e pjesëmarrjes

	SHKALLA	PËRSHKRIM	SHEMBULL NË SHKOLLË
PJESËMARRJE	Të rinjtë dhe të më të rriturit marrin vendime bashkërisht.	Të rinjtë japin ide, përgatisin aktivitete dhe i ftojnë të më të rriturit që t'u bashkangjiten.	Nxënësit duan të kenë parking për biçikleta para shkollës. Bëjnë partneritet me shkollën dhe organizatat për të dhënë propozim dhe të kërkojnë mjete nga komuna.
	Të rinjtë iniciojnë dhe udhëheqin.	Të rinjtë kanë ide dhe vendosin se si do të zbatohet projekti. Më të rriturit janë në dispozicion, japin mbështetje dhe besojnë në të rinjtë dhe në udhëheqjen e aktiviteteve nga ata.	Një grup i nxënësve marrin leje nga drejtori që të organizojnë aksion për ditën e ekologjisë. Nxënësit vendosin se cili do të jenë aksioni dhe porositë që do t'i dërgojnë; shkolla jep mbështetje.
	Më të rriturit iniciojnë, vendimet i marrin bashkë me të rinjtë.	Më të rriturit e japin idenë, por të rinjtë janë të përfshirë në vendimmarrjen, planifikimin dhe zbatimin e projektit.	Një arsimtar në shkollë i pyet nxënësit për ide për shënimin e ditës së të drejtave të njeriut. Nxënësit rekomandojnë të ketë koncert të benedive shkollore. Arsimtarët dhe nxënësit bashkë e përpilojnë dhe organizojnë ngjarjen.
	Më të rriturit konsultohen me të rinjtë dhe i informojnë ata.	Të moshuarit e përpilojnë dhe zbatojnë projektin, ndërsa opinionin e të rinjve pranohet gjatë zbatimit. Të rinjtë marrin informacion kthyes për opinionet e tyre.	Komuna organizon konsultime me nxënësit për të dhënë mendime për parkun në afërsi të shkollës. Ata tregojnë se çfarë duan të ndryshojë ose të ndërtohet. Komuna i informon të rinjtë se si rekomandimet e tyre kanë ndikuar në marrjen e vendimit dhe në parkun.
	Të rinjtë janë emëruar, por jo edhe informuar.	Më të rriturit vendosin për projektin, kurse të rinjtë e kuptojnë projektin dhe më të rriturit e respektojnë opinionin e tyre.	Në tavolinën e rrumbullakët në shkollë ka hapësirë për dy oratorë - nxënës. Nxënësit merren vesh se cilët do të jenë përfaqësuesit dhe punojnë me të moshuarit për të kuptuar se cili është roli i tyre në këtë diskutim.
MOSPJESËMARRJE	Tokenizëm. (Sa për për sy e faqe)	Të rinjtë marrin role të caktuara në aktivitetet, por nuk kanë zgjedhje për atë që bëjnë ose për mënyrën e pjesëmarrjes.	Shkolla duhet të ketë përfaqësuesit e tyre në konferencë me institucionet, arsimtar dhe nxënës. Arsimtari vetë zgjedhë nxënësin/nxënësen për konferencën, i/e cili/a nuk merr informacione për çfarë të përgatitet ose nuk ka kohë që të konsultohet me bashkënxënësit tjerë për mendimet e tyre.
	Dekorim.	Të rinjtë marrin rol, por në nivel të kufizuar dhe nuk kanë rol në vendimet.	Në shkollë organizohet ngjarje, që tërësisht është e përgatitur nga më të rriturit. Nxënësit marrin fanella që duhet t'i mbajnë dhe tekst për recital, por nuk kanë informacion se për çfarë organizohet ngjarja.
	Manipulim.	Më të rriturit kanë autoritet të plotë dhe mund ta keqpërdorin fuqinë. I përdorin idetë dhe votat e të rinjve për dobi personale.	Shkolla dëshiron të organizojë kremtimin e gjysmëmaturës në një hotel. I fton nxënësit në takim që të diskutojnë se ku duan të jetë kremtimi. Ndonëse nxënësit kanë qëndrim tjetër, shkolla mbetet në propozimin e parë dhe thotë se është marrë vesh me nxënësit.

Vallë, e keni ditur se...

1

Sipas nenit 22 të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë: **“Secili qytetar që ka mbushur 18 vjet fiton të drejtën e votimit. E drejta e votimit është e barabartë, e përgjithshme dhe e drejtpërdrejtë dhe realizohet në zgjedhje të lira me votim të fshehtë”** (Kushtetuta e RM-së, 2006).

2

Presidenti amerikan Xhon Kenedi në një rast ka deklaruar: **„Mos pyet se çfarë mund të bëjë shteti për ty, pyete veten se çfarë mund të bësh ti për shtetin”**. Me këtë deklaratë ai i ka nxitur qytetarët që të marrin pjesë aktive në përparimin e shtetit.

3

Në Republikën e Maqedonisë **mund të jeni anëtar në shoqatë qytetare në moshën 14 vjeçe** me lejen e prindit ose kujdestarit, **ndërsa të themeloni shoqatë të qytetarëve në moshën 15 vjeçe**, gjithashtu me leje të prindit ose kujdestarit.

Aktivitetet në orë

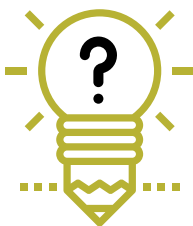
Aktiviteti 1:

Përkujtohuni në një ngjarje ku keni marrë pjesë në procesin e vendimmarrjes (debat, aktivitet jashtë mësimor shkollor, kremtim ose ekskursion) dhe vlerësoni se cili është niveli i pjesëmarrjes rinore duke përdorur shkallën e Roxher Hartit.

Pasi që u njoftuat me nivelin e pjesëmarrjes rinore, nga perspektiva e sotme, a do të kishit ndryshuar diçka në procesin e vendimmarrjes për atë ngjarje. Nëse po, çfarë është ajo? Ndani pikëpamjen tuaj me të tjerët në klasë.

Aktiviteti 2:

Në shkollën fillore ku mëson Maja tualetet janë në gjendje shumë të keqe. Vazhdimisht janë të papastrat dhe prej tyre përhapet erë e pakëndshme. Në tualetin nuk ka sapun, shportë për mbeturina dhe letër tualeti, ndërsa edhe çezmat shpesh janë të prishura. Nxënësit u tregojnë vazhdimisht kujdestarëve të tyre të klasës se gjendja në tualetet u pengon shumë dhe se për shkak të kësaj hezitojnë që t'i përdorin. Arsimitarët u tregojnë se janë të vetëdijshëm për problemin, por nuk mund të bëjnë asgjë lidhur me këtë. Drejtorja e shkollës, nga ana tjetër, i këshillon nxënësit se ata vetë duhet të jenë më të ndërgjegjshëm kur e përdorin tualetin, ta ruajnë inventarin dhe të kenë kujdes se çfarë mbeturinash hedhin.

Mendoni dhe diskutoni në klasë:

- ➔ Cilat janë përgjegjësitë e nxënësve, arsimtarëve, drejtorisë së shkollës?
- ➔ Si do të mund të zgjidhej problemi, ashtu që nevojat e secilës prej palëve të jenë të përmbushura.

Aktivitet i bashkësisë

- ▶ Nxënësit në çifte marrin detyrë të paraqesin ndonjë problem infrastrukturor, ekologjik ose social nga mjedisi i tyre i drejtpërdrejt (shkollë, komunë) që shqetëson ata, prindërit e tyre ose fqinjët, ndërsa konsiderojnë se do të mund të angazhoheshin për zgjidhjen e tij. Më pas grupohen në grupe me nga 5-7 nxënës. Diskutojnë në temën e njëjtë. Ata zgjedhin një problem që është më i rëndësishëm. Një përfaqësues nga çdo grup prezanton para gjithë klasës dhe hapet diskutimi në kuadrin e klasës. Përzgjedhja e problemit bëhet në formë kompromisi. Propozohen mënyra për zgjidhjen e tij. Përcaktohet ekipi që do të provojë të zgjidhë problemin. Ekipi përpilon planin për aktivitete konkrete: cakton takime me ata për të cilët konsiderojnë se mund të ndihmojnë (për shembull përfaqësues të bashkësisë së nxënësve, përfaqësues të arsimtarëve, këshillit të prindërve, drejtorin e shkollës, këshillin e shkollës, kryetarin e komunës, këshillin e komunës, përfaqësuesit e sektorit ekonomik nga mjedisi i drejtpërdrejt). Ekipi i informon nxënësit tjerë për rezultatet e bisedimeve, dhe bashkërisht i planifikojnë hapat e radhës. Në problemin e dhënë punojnë një periudhë më të gjatë, sipas mundësisë deri në zgjidhjen e tij ose deri në çastin kur organet kompetente marrin përsipër zgjidhjen e tij.

ZHVILLIM

i të drejtave të njeriut

Ideja për të drejtat e njeriut zanafillën e ka tek filozofët antik të cilët konsideronin se njerëzit për nga natyra janë të barabartë dhe se robëria paraqet një dukuri të panatyrshme dhe joracionale. Me këtë ndërlidhet e drejta romake, sipas të cilës të gjithë njerëzit kanë aftësinë e të menduarit. Liritë dhe të drejtat për herë të parë paraqiten në mendimin teorik të Xhon Lokut. Teoria e tij për të drejtën e natyrshme për jetë, liri dhe pronësi për herë të parë zbatohet me shkrim në shekullin XVII në Angli përmes një dokumenti që i vendosë bazat e të drejtave të njeriut të garantuara me Kushtetutë. Më pas, në shekullin XVIII edhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës krijojnë „Kartën e të drejtave“, e cila edhe sot është pjesë e Kushtetutës së SHBA-së dhe i garanton të drejtat dhe liritë e qytetarëve.

Përparim i konsiderueshëm në fushën e të drejtave të njeriut ndodhë në shekullin XVIII dhe XIX, gjegjësisht gjatë revolucioneve qytetare dhe iluminizmit si lëvizje kulturore. Revolucionet qytetare janë ngritur me parullën “Liri, barazi dhe vëllazëri”, ndërsa idetë e iluminizmit janë: dinjiteti njerëzor, drejtësia dhe barazia.

Gjatë „Revolucionit qytetar francez“ nga Kuvendi Popullor i Francës është miratuar „Deklarata për të drejtat e njeriut dhe qytetarit“ e vitit 1789 në të cilën qëndron se: “Njerëzit lindin dhe mbeten të lirë dhe të barabartë në të drejtat e tyre”. Atëherë krijohet gjenerata e parë e të drejtave të njeriut.

Mirëpo, në historinë e njerëzimit, e veçanërisht në gjysmën e parë të shekullit XX, gjegjësisht gjatë Luftës së Parë Botërore, periudhës mes dy luftërave botërore dhe veçanërisht në Luftën e Dytë Botërore vjen deri te shkelja flagrante e të drejtave të njeriut. Këto ngjarje e nxisin bashkësinë ndërkombëtare të angazhohet dhe të përgatitë një dokument me të cilin do t'i inkurajojë njerëzit që t'i respektojnë të drejtat dhe liritë e njeriut. Nga ky angazhim i bashkësisë ndërkombëtare rezultoi „**Deklarata universale për të drejtat e njeriut**“. Deklarata paraqet shprehjen e parë globale të të drejtave themelore të njerëzve. Ajo përbëhet prej 30 neneve dhe është miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në Paris, më 10

dhjetor të vitit 1948. Të drejtat dhe liritë nga Deklarata më vonë janë përfshirë në marrëveshjet ndërkombëtare dhe rajonale, në kushtetuta dhe ligje të shteteve. Deklarata është universale për shkak se të drejtat në të u takojnë të gjithë njerëzve në botë. Të drejtat e njerëzve nuk duhet të jenë të merituar, ato nuk blihen e as nuk trashëgohen, ato u takojnë të gjithë njerëzve me vetë lindjen. Njerëzit kanë të drejtën e barabartë për to pa marrë parasysh gjininë, moshën, racën, gjuhën, kombin, pasurinë.

Në bazë të „Deklaratës universale“, Këshilli i Evropës në konferencën e mbajtur në Romë në vitin 1950 e miratoi „**Konventën evropiane e të drejtave të njeriut**“. Secili vend nënshkrues i Konventës obligohet të vendosë mekanizma të posaçëm për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në bazë të „Deklaratës universale“ dhe „Konventës evropiane“. Zbatimin e Konventës në vendet nënshkruese e mbikëqyrin Komisioni Evropian për të Drejtat e Njeriut dhe Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut me seli në Strasburg. Çdo person nga shtetet nënshkruese i cili konsideron se i janë rrezikuar të drejtat që i garanton Konventa Evropiane mund t'i drejtohet Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Republika e Maqedonisë është gjithashtu edhe nënshkruese e Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Të drejtat e pranuar ndërkombëtarisht në „Deklaratën universale“ nuk janë përfundimtare. Mënyra bashkëkohore e jetës e imponon nevojën e zgjerimit të të drejtave. Natyra e të drejtave të njeriut është e tillë që tashmë të drejtat e dhëna nuk mund asnjëherë të shkurtohen, por vazhdimisht duhet të avancohen.

Vallë, e keni ditur se...

1

Xhon Llok është filozof anglez i shekullit 17 dhe është mendimtari më i madh social i kohës së tij. Ai ka konsideruar se ekzistojnë **tri të drejta themelore natyrore të njeriut: e drejta e jetës** – secili ka të drejtë të jetojë pasi që të lindë; **e drejta e lirisë** – secili ka të drejtë të punojë atë që do përderisa nuk e shkel të drejtën e parë të dikujt tjetër; **e drejta e pronës** – secili ka të drejtë të posedojë atë që do ta krijojë ose do ta marrë si dhuratë përderisa është në përputhje me dy të drejtat e para.

2

Teksti i „Deklaratës universale“ është përpiluar nga **Komisioni për të drejtat e njeriut** i formuar nga OKB-ja, kryetare e të cilit ishte Elenor Ruzvelt, bashkëshortja e presidentit amerikan Frenklin Ruzvelt. Në Komisionin për të drejtat e njeriut janë përfshirë diplomatë nga të gjitha pjesët e botës.

3

Në botë ekzistojnë organizata ndërkombëtare që e ndjekin gjendjen me respektimin e të drejtave të njeriut në vende të ndryshme, siç është për shembull **“Human Rights Watch”**.

Aktivitet në orë

Matje e “temperaturës së të drejtave të njeriut” të shkollës sime

Më poshtë ka dhjetë deklaratë që kanë të bëjnë me ty dhe shkollën tënde. Lexoje secilën fjalë dhe vlerëso se sa e përshkruan saktë ajo shkollën tënde. Kur mendon, merri parasysh edhe nxënësit, arsimtarët, shërbimin profesional (pedagog, psikolog, etj.) dhe të punësuar tjerë në shkollë (p.sh. pastrues). Mblidhi notat për të fituar rezultatin përfundimtar.

Shkallë e pikëve:

1	2	3	4	HC
Asnjëherë (Jo/Nuk është e saktë)	Rrallë	Shpesh	Gjithmonë (Po/Saktë)	Nuk jam i/e sigurt

Deklarata	pikë
1. Shkolla ime është vend ku ndjehem i/e mbrojtur dhe i/e sigurt.	
2. Të tjerët e respektojnë hapësirën time personale dhe gjërat që më takojnë.	
3. Unë jam i/e lirë t'i shpreh qëndrimet dhe bindjet e mia pa pasur frikë se do të jem i/e diskriminuar.	
4. Në shkollën time kam mundësinë të marrë pjesë në aktivitete kulturore dhe aty respektohen identiteti im kulturor, gjuha dhe vlerat.	
5. Shkolla ime ka rregullore dhe procedura që kanë të bëjnë me diskriminimin dhe ato i zbaton në raste të incidenteve.	
6. Kur paraqiten konflikte në shkollë, tentojmë t'i zgjidhim në mënyrë paqësore dhe me bashkëpunim.	
7. Shkolla ime i pranon nxënësit, arsimtarët, administratën dhe të punësuarit tjerë që vijnë prej bashkësive dhe kulturave të ndryshme, duke përfshirë edhe njerëzit që nuk janë lindur në këtë shtet.	
8. Në shkollën time askush nuk është i ekspozuar ndaj nënçmimit ose dënimeve.	
9. Të gjithë në shkollën time kanë mundësinë për të marrë pjesë në vendimmarrjen demokratike për përpilimin e procedurave dhe rregullave të shkollës.	
10. Në shkollën time unë e marrë përsipër përgjegjësinë për të siguruar mjedis në të cilin nuk do të ushtrohet diskriminim ndaj njerëzve.	

Mblidhi pikët që ia ke ndarë secilës pyetje për ta përlogaritur “temperaturën e përgjithshme të të drejtave të njeriut” në shkollën tënde.

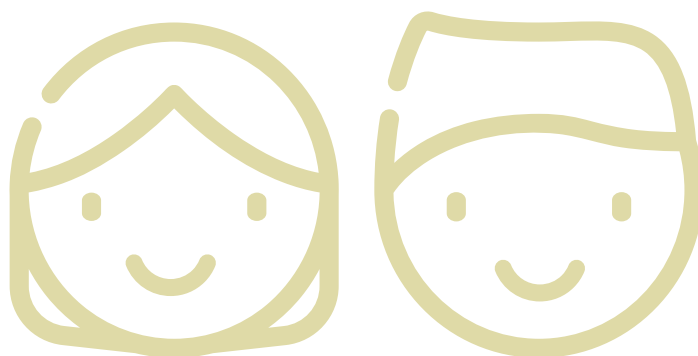
“Temperatura e përgjithshme e të drejtave të njeriut” në shkollën time është _____ .

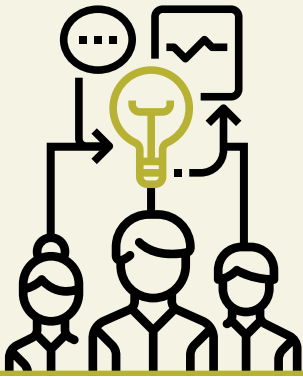
Temperatura më e lartë = 40 “gradë të të drejtave të njeriut” = të drejtat e njeriut në shkollë respektohen tërësisht.

Në kuadër të klasës, krahasoni përgjigjet e pyetjeve dhe bisedoni për dallimet në vlerësim nga ana e nxënësve të ndryshëm. Mblidhni rezultatet e të gjithë nxënësve për secilën deklaratë dhe përcaktoni se cilat deklaratat janë vlerësuar me më së paku pikë. Mendoni se si do të mund të përmirësohej gjendja dhe:

1. Përgatitni „Letër me propozime për masa dhe aktivitete“, të cilën do t’ia dërgoni shërbimit profesional – ose
2. Organizoni debat/diskutim me shërbimet profesionale dhe nxënësit në të cilin do të diskutoni për masa.

Qëllimi i këtij aksioni është që ju, bashkë me bashkësinë e klasës, të propozoni aktivitete deri te shërbimet profesionale për mbrojtjen e të drejtave që shkelen më së shumti në shkollë, në bazë të dëshmive dhe hulumtimeve.

Aktivitet në bashkësi

- **Formoni ekip** me qëllim që të identifikoni se cilat organizata dhe institucione përfaqësohen për respektimin e të drejtave të njeriut në qytetin (shtetin) tuaj. Në kuadër të hulumtimit kërkoni në internet dhe gjeni kontakt, gjegjësisht e-mail prej së paku një organizate ose institucioni:

1) Identifikoni cilat të drejta të njeriut shkelen më së shumti në qytetin/shtetin tuaj, **2)** Evidentoni shembuj të zgjidhjeve të sukseshme për evitimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut. Pas informacioneve të marra përgatitni tekst/esej me gjatësi një faqe për atë që keni mësuar dhe prezantoheni para klasës tuaj/ose tekstin vendoseni në tabelën e shpalljeve.

Qëllimi i këtij aksioni është që përmes hulumtimit dhe kontaktimit të institucioneve dhe organizatave përgjegjëse që merren me mbrojtjen e të drejtave të njeriut në bashkësi të dini të përmendni shembuj konkretë në të cilët janë mbrojtur të drejtat e njeriut.

Llojet e të DREJTAVE DHE PËRGJEGJËSIVE

Me zhvillimin e të drejtave të njeriut dhe llojllojshmërisë së tyre paraqitet edhe nevoja që ato të grupohen. Të gjitha të drejtat e njeriut pa dallim se si do t'i ndajmë ose do t'i grupojmë janë të ndërlidhura mes vete. Më e shpeshtë është ndarja sipas fushës me të cilën kanë të bëjnë, kështu që të drejtat grupohen në mënyrën vijuese:

Të drejtat qytetare dhe politike konsiderohen si “gjeneratë e parë”, të drejtat sociale, ekonomike dhe ato kulturore si “gjeneratë e dytë” dhe të drejtat kolektive, të drejtat ekologjike dhe zhvillimore, që janë paraqitur më së voni, konsiderohen si “gjenerata e tretë” e të drejtave.

1. Të drejtat qytetare dhe politike (gjenerata e parë)

Të drejtat qytetare dhe politike e sigurojnë lirinë personale dhe përfshirjen e barabartë të secilit qytetar në jetën shoqërore dhe politike.

Të drejtat qytetare u mundësojnë qytetarëve integritet, jetë dhe siguri, si dhe mbrojtje nga diskriminimi në baza të ndryshme. Këto të drejta u mundësojnë qytetarëve të mendojnë lirisht, të kenë qasje të lirë deri te informatat, të flasin lirisht dhe t'i shprehin qëndrimet e tyre, etj. Për shembull, të drejtat themelore qytetare janë: liria e të shprehurit, liria e asociimit, e drejta e barazisë para ligjit, liria e besimit, e drejta e privatësisë, etj.

Të drejtat politike kanë të bëjnë me të drejtën e vendimmarrjes dhe pjesëmarrjes në jetën politike. E drejta themelore politike është e drejta e votimit. Kjo do të thotë se secili qytetar ka të drejtë të votojë në zgjedhje për përfaqësues të qytetarëve në pushtet dhe ka të drejtë të kandidohet për ndonjë post publik.

2. Të drejta sociale, ekonomike dhe kulturore (gjenerata e dytë)

Këto të drejta kanë të bëjnë me fushën e jetës dhe punës shoqërore, si dhe me nevojat themelore jetësore. Ato mbështeten në idenë e barazisë dhe qasjes së garantuar deri te pasuritë, shërbimet dhe mundësitë sociale dhe ekonomike.

Të drejtat sociale janë të nevojshme për pjesëmarrje të plotë në jetën shoqërore. Ato i përfshijnë të drejtën e arsimit dhe të drejtën e themelimit të familjes, por edhe shumë të drejta të tjera, si e drejta e pushimit, e mbrojtjes shëndetësore dhe privatësisë, si dhe e drejta e mosdiskriminimit.

Të drejtat ekonomike i përfshijnë të drejtën e punës dhe mbrojtjes nga papunësia, të drejtën e standardit përkatës jetësor dhe të drejtën e sigurimit social, shëndetësor dhe pensional.

Të drejtat kulturore kanë të bëjnë me mënyrën e jetesës në kuadër të bashkësisë kulturore. Ato e përfshijnë të drejtën e pjesëmarrjes së lirë në jetën kulturore të bashkësisë.

3. Të drejta kolektive, solidare dhe zhvillimore (gjenerata e tretë)

Në themelin e këtyre të drejtave qëndron solidariteti, ato i përfshijnë të drejtat kolektive të shoqërive ose të popujve, siç janë e drejta e zhvillimit të qëndrueshëm, e drejta e paqes ose mjedisit të shëndoshë jetësor.

Në pjesën më të madhe të botës në kushtet e varfërisë ekstreme, e luftërave, e katastrofave ekologjike dhe natyrore, vie në pah se shumë pak është bërë në përparimin e respektimit të drejtave të njeriut me të cilat do të siguroheshin kushtet e nevojshme për shoqëritë. Pikërisht për këtë arsye në këto të drejta, krahas të drejtave kolektive, bëjnë pjesë edhe e drejta e vetëvendosjes, e drejta e komunikimit, e drejta e qëndrueshmërisë, e drejta e ndihmës humanitare, etj.

Lidhshmëria e lirive dhe të drejtave me përgjegjësitë dhe obligimet e njeriut dhe qytetarit paraqet kusht për ekzistimin e një shoqërie të përgjeshme demokratike. Secila bashkësi njerëzore përveç lirive dhe të drejtave të njeriut i përcakton edhe detyrat/përgjegjësitë përkatëse të tijë.

Disa shembuj të thjeshtë për raportin „e drejtë – përgjegjësi“ janë: qytetari ka të drejtë të jetë kandidat dhe të zgjedhet për përfaqësues në pushtet, por njëkohësisht ka përgjegjësi që t’i mbrojë interesat dhe të drejtat e qytetarëve që e kanë zgjedhur; qytetarët kanë të drejtën e lirisë së besimit, por edhe përgjegjësi që t’i respektojnë religjionet tjera dhe ata që nuk janë religjiozë; nxënësit kanë të drejtën e arsimit, por edhe përgjegjësi që t’i respektojnë shkollën dhe mësimdhënësit; qytetarët kanë të drejtën e protestës, por edhe përgjegjësi që të mos e pengojnë lirinë e lëvizjes së qytetarëve; qytetarët kanë të drejtën e mbrojtjes shëndetësore, por edhe përgjegjësi që ta ruajnë shëndetin e tyre; qytetarët kanë të drejtë të jetojnë në mjedis të shëndosh jetësor, por edhe përgjegjësi që ta ruajnë atë.

Vallë, e keni ditur se...

1

Vendi i parë që i mundësoi femrës të votojë, por edhe të jetë kandidatë në zgjedhje është Finlanda në vitin 1906. Përndryshe, gruaja ka votuar për herë të parë në Zelandën e Re në vitin 1893, e më pas edhe në Australi në vitin 1902. Në këto dy vende gratë vetëm kanë votuar, ndërsa nuk u është mundësuar të jenë kandidatë në zgjedhje.

2

Në Austri qytetarët fitojnë të drejtën e votës në moshën 16 vjeçe.

3

Slovenia në vitin 2016 u bë vendi me Kushtetutën e së cilës garantohet e drejta e ujit të pijshëm për qytetarët.

TË DREJTAT e fëmijës

Fëmijët, si edhe të gjithë qytetarët, kanë të drejta që duhet t'i gëzojnë çdo ditë, ndërsa të rriturit dhe shtetet janë ato që duhet t'i mbrojnë dhe t'i avancojnë të drejtat e fëmijëve.

Kujdesi i posaçëm për fëmijët është i domosdoshëm për shkak të zhvillimit të tyre, i cili kërkon kujdes të posaçëm nga aspekti emocional, social dhe fizik. Fëmijët do të përgatiten më së miri të jenë qytetarë aktiv nëse që nga mosha më e hershme i dinë dhe i praktikojnë të drejtat e tyre.

Me qëllim që të mbrohen të drejtat e fëmijëve, në vitin 1946 në kuadër të Organizatës së Kombeve të Bashkuara është formuar organizata UNICEF – Fond për Fëmijë i Kombeve të Bashkuara. Përveç organizatave ndërkombëtare, shumë shtete, si ky i yni, punojnë në avancimin dhe mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve përmes formave të ndryshme. Kështu për shembull në Norvegji në vitin 1981 është vendosur avokati i parë për fëmijë, i cili paraqet një përfaqësues të pavarur dhe të paanshëm, që propozon masa për përmirësimin e kushteve në të cilat jetojnë fëmijët. Avokati i popullit i mbron të drejtat, nevojat dhe interesat e fëmijëve, punon në drejtim të zbatimit të „Konventës për të drejtat e fëmijës“ dhe angazhohet për promovimin e saj.

Dokumenti më i famshëm që i rregullon dhe i mbron të drejtat e fëmijëve është „Konventa për të drejtat e fëmijës“ e miratuar në vitin 1989 nga Asamblea e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara (OKB). Pranimi i Konventës në më shumë se 190 vende ka nxitur shumë ndryshime në interes të fëmijëve. Republika e Maqedonisë e pranoi Konventën në vitin 1993 dhe prej atëherë shteti ka për obligim që t'i mbrojë dhe avancojë vazhdimisht të drejtat e fëmijëve.

„Konventa për të drejtat e fëmijës“ paraqet kornizë të standardeve që nevojiten për arritjen e mirëqenies së fëmijëve, ndërsa parimet e Konventës duhet të përfshihen në ligjet e shteteve që e kanë nënshkruar atë.

Me „Konventën për të drejtat e fëmijës“ promovohet pjesëmarrja e fëmijëve në proceset e vendimmarrjes për çështje që kanë të bëjnë me pozitën e tyre në familje dhe shoqëri, në përputhje me moshën e tyre. Gjithashtu promovohen të drejtat që duhet t'i gëzojnë fëmijët, si dhe mbrojtja prej formave të ndryshme të abuzimit dhe shkeljes së të drejtave të tyre.

Llojet e të drejtave të fëmijës mund të klasifikohen në mënyrën vijuese:

TË DREJTA TË MBIJETESËS – e drejta e jetës, ushqimit, vendbanimit, mbrojtjes shëndetësore, etj.

TË DREJTA TË ZHVILLIMIT – E drejta e arsimimit dhe orientimit profesional, lojës dhe rekreacionit, e drejta e pushimit, lirisë së mendimit dhe bindjes dhe shprehjes, e drejta e besimit, qasje deri te informacionet, aktivitete kulturore, etj.

TË DREJTA TË MBROJTJES – nga moskujdesi dhe mospërfillja, nga eksploatimi, nga diskriminimi, nga abuzimi seksual, etj.

TË DREJTA TË PJESËMARRJES AKTIVE – rol aktiv i fëmijës në familje dhe bashkësi, liri e asociimit dhe tubimit paqësor, t'i shprehin mendimet dhe qëndrimet e tyre, etj.

Në Republikë e Maqedonisë, në Kushtetutën dhe ligjet, rregullohet respektimi dhe avancimi i të drejtave të fëmijës. Avokati i popullit ka rolin që të tregojë, të informojë për shkeljen e të drejtave të fëmijëve dhe njëherësh të promovojë mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Gjithashtu, edhe organet tjera shtetërore, shkollat, vetëqeverisja lokale (komunat) dhe familjet janë të obliguara drejtpërdrejt për promovimin, realizimin, praktikimin dhe mbrojtjen e të drejtave të fëmijës.

Fëmijët, nga ana tjetër, duhet të mësojnë për të drejtat e tyre, ta shprehin qëndrimin dhe mendimin e tyre, por edhe t'i realizojnë obligimet që rezultojnë nga të drejtat e tyre. Për shembull, e drejta e arsimimit nënkupton përgjegjësi të nxënësve që të ndjekin mësimin dhe t'i respektojnë nxënësit tjerë, arsimtarët dhe ta ruajnë inventarin e shkollës dhe mjedisin. Obligim i prindërve/kujdestarëve është që ta mundësojnë të drejtën e arsimit, ndërsa i shtetit, që të mundësojë kushte për arsim cilësor.

Vallë, e keni ditur se...

1

Sipas nenit 12 të „Konventës për të drejtat e fëmijës”, **secili fëmijë ka të drejtë të shprehë qëndrimin dhe mendimin e tij në jetën e përditshme.**

2

20 Nëntori shënohet si „**Ditë ndërkombëtare e fëmijës**”.

3

Fondi për Fëmijë i Kombeve të Bashkuara (UNICEF) ka marrë Çmimin Nobël për paqe në vitin 1965. Zyra e UNICEF-it në vendin tonë punon nga viti 1993. UNICEF-i punon në përmirësimin e jetës së të gjithë fëmijëve në bashkëpunim me institucionet shtetërore, organizatat qytetare dhe ekspertë të shquar vendor dhe ndërkombëtar.

4

Në institucionin Avokat i Popullit në Maqedoni ka **dikaster të posaçëm për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve.**

Aktivitetet në orë

Aktiviteti 1:

Ndahuni në grupe. Në secilin grup në fletë ose në tablet janë paraqitur të drejtat e fëmijëve që janë përfshirë në „Konventën për të drejtat e fëmijës”. Detyra juaj është që të vizatoni dhe me gërshërë të preni një model të shtëpisë ose piramidës. Bisedoni në kuadër të grupit se cilat të drejta do të ngjiten dhe do të paraqesin themelin e shtëpisë ose piramidës, cilat të drejta do të jenë muret, e cilat do të jenë çatia ose do të vendosen në majën e piramidës.

Pas përfundimit të aktivitetit zgjidhni se kush do të prezantojë dhe tregoni:

- ➔ Si erdhët deri te zgjidhjet?
- ➔ A kishte mosmarrëveshje?
- ➔ Cilat të drejta i mësuat?
- ➔ Cilat të drejta sipas jush ishin më të rëndësishme, a ishin ato që paraqitnin themelin e shtëpiës apoçatisë?

Aktiviteti 2:

Analizoni tekstin vijues:

Vesna është nxënëse në klasën e 8-të dhe ka dëshirë të marrë pjesë aktive në punën e bashkësisë shkollore. Ajo ka shumë ide që dëshiron t'i ndajë me shokët e saj. Në mbledhjen e përbashkët të bashkësisë së shkollës, Vesna mori fjalën me qëllim që të ndajë idenë e saj për shënimin e 20 Nëntorit, „Ditës ndërkombëtare të fëmijës”. Me këtë rast një nxënës tjetër e ndërpreu gjatë fjalimit, pa e dëgjuar, me komentin se programi për shënimin e kësaj dite është përpiluar tashmë.

- ➔ Cilën të drejtë e kishte Vesna dhe cila e drejtë i është marrë?
- ➔ A keni qenë në situatë të ngjashme në shkollën/familjen/grupin tuaj të moshatarëve?

Aktiviteti 3:

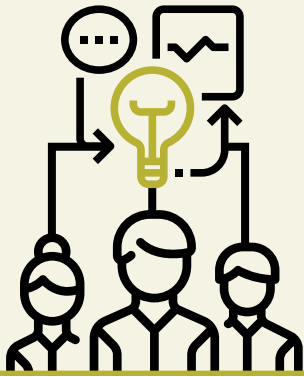
Lexoni situatat e mëposhtme, mendoni dhe diskutoni.

SITUATA 1: Me qëllim që të gjithë nxënësit ta gëzojnë të drejtën e sportit dhe lojës, nxënësit nga një shkollë fillore në bashkësinë e klasës vërejtën se qasja deri te terreni i tyre për lojë nuk është e mundshme për disa nxënës që lëvizin me ndihmën e karrocës. Pikërisht për këtë arsye vendosën të ndërmarrin hapa për të tejkaluar këtë problem. I dërguan letër drejtorit dhe kryetarit të komunës me kërkesë që të takohen dhe bisedojnë për problemin. Edhe drejtori edhe kryetari i komunës u pajtuan se ky problem duhet të zgjidhet dhe premtuan se secili prej tyre në fushën e tij do të ndërmarrë masa adekuate. Për më pak se një javë, një grup i punëtorëve ndërtuan pjerrësi për qasje deri te terreni për lojë.

A keni edhe ju në komunën tuaj problem të këtillë ose të ngjashëm? Jepni propozime se si do të mund ta zgjidhnit. Për shembull, bëni një petition onlajn/elektronik në të cilin do të nënshkruhen përfaqësuesit e bashkësisë suaj. Më pas, petitionin dërgojeni deri tek kryetari i komunës ose deri tek shkolla.

SITUATA 2: Në një shkollë një nxënës refuzonte vazhdimisht të shkojë me shokët e tij në ekspozita, koncerte dhe ekskursionë. Shoku i tij e dinte se arsyeja për këtë është mungesa e mjeteve financiare. Bashkësia e shkollës në një mbledhje u mor vesh të realizojë një aksion me të cilin do të ishin siguruar mjete për shokun e tyre. Këtë aktivitet nxënësit ia treguan kujdestarit të tyre të klasës, ndërsa ky nga ana tjetër bisedoi me drejtorin e shkollës dhe me përfaqësuesit e Këshillit të Shkollës. Aktiviteti u zbatua në nivel të shkollës dhe u mbledhën mjete të mjaftueshme financiare që të gjithë fëmijët të marrin pjesë në aktivitetet e parashikuara.

- ➔ A mund të realizoni ju aksione të ngjashme? Mendoni për mënyrat në të cilat do të mund t'i realizonit.
- ➔ Mbani mend, të gjithë fëmijët duhet t'i gëzojnë të drejtat që ua ofron „Konventa për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës“.

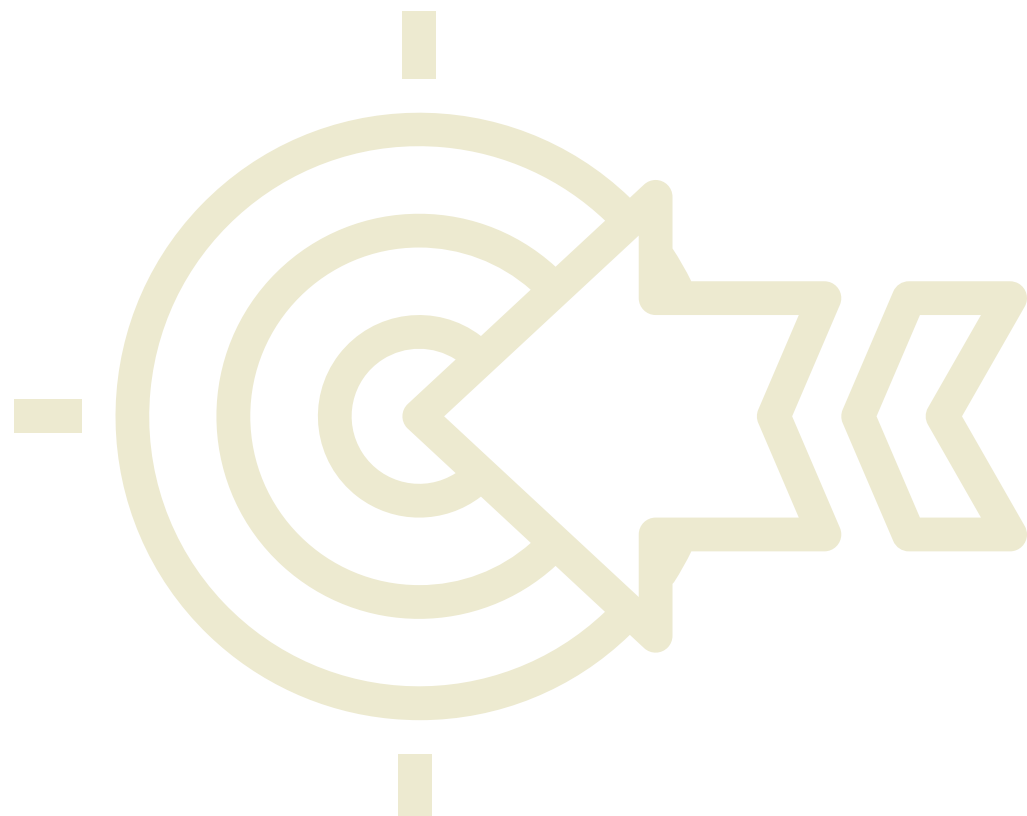
Aktivitet i shkollës

Në bashkëpunim me organizatën e nxënësve bëni një anketë me qëllim që të përcaktoni se cilat të drejta në shkollën tuaj shkelen më së shumti. Në anketë përmendni disa të drejta që praktikohen në kuadër të jetës shkollore, ndërsa të anketuarit duhet ta rrethojnë të drejtën që shkelet më së shumti dhe të tregojnë shembull/shembuj të së drejtës së shkelur (nëse ndjehen të lirë të tregojnë).

Bashkë me organizatën e nxënësve bëni një përmbledhje të rezultateve dhe:

- ▶ përgatitni „Letër me propozime për masa dhe aktivitete“, që do t’ia dërgoni shërbimit profesional – ose
- ▶ organizoni debat/diskutim me shërbimet profesionale dhe nxënësit, në të cilin do të diskutohet për masat.

Qëllimi i këtij aksioni është që ju bashkë me organizatën e nxënësve të propozoni aktivitete deri te shërbimet profesionale për mbrojtjen e të drejtave që shkelen më së shumti në shkollë, në bazë të dëshmive dhe hulumtimeve.

STEREOTIPA, PARAGJYKIME dhe diskriminim

Në pjesën e të drejtave të njeriut mësuam se të drejtat janë universale dhe vlejnë për të gjithë. Kjo do të thotë se të gjithë njerëzit janë të njëjtë dhe në mënyrë të njëjtë u takojnë të drejtat themelore njerëzore. Në mesin e njerëzve ka një numër të madh të dallimeve. Ata dallojnë sipas gjinisë, moshës, përkatësisë etnike dhe racore, religjionit, nacionalitetit, vendbanimit, arsimit, etj.

Dallimet mes njerëzve ndonjëherë janë arsye për qëndrime dhe veprime negative, siç janë stereotipat, paragjykimet dhe diskriminimi. **Stereotipat** mund të jenë të lidhura me përkatësinë racore, etnike, religjioze dhe gjinore të dikujt, por edhe me çfarëdo përkatësie në ndonjë grup të caktuar. Për shembull, kur në bazë të disa francezëve "romantikë" do të konstatojmë se të gjithë francezët janë romantikë, atëherë krijojmë stereotip. Ose, gjithashtu bëhet fjalë për stereotip në rastet kur formojmë ose pranojmë mendimin se njerëzit më të moshuar janë rigoroz në bazë të përvojës që kemi pasur me disa të moshuar që i njohim. Shpesh ndodhë që edhe pa njohur pjesëtarët e ndonjë grupi, të formojmë stereotipa për grupin. Kështu, në bazë të këtyre stereotipave të formuara konstatojmë se grupe të tëra të njerëzve kanë njëfarë karakteristike (punë, inteligjencë të lartë, sens të mirë për humor, etj.). Megjithatë, në realitet, njerëzit janë të ndryshëm mes vete ndonëse u takojnë grupeve të njëjta.

Stereotipat nuk janë pikëpamje të sakta, për shkak se të gjithë pjesëtarëve të një grupi u jepen veçori të njëjta edhe atë në bazë të informacioneve të pakta dhe shpeshherë të pakonfirmuara. Por, përkundër asaj që nuk janë të sakta, ato vështirë ndryshohen, meqë në të shumtën e rasteve i injorojmë dhe nuk i pranojmë informacionet që i marrim, e që janë të kundërta me stereotipin tashmë të formuar.

Kur në bazë të stereotipit ndaj një grupi të caktuar formojmë qëndrim ndaj individëve që i takojnë këtij grupi, atëherë bëhet fjalë për **paragjykime**. Paragjykimet janë qëndrime të pabaza, afatgjate ndaj disa individëve të një grupi të caktuar ose ndaj grupit dhe në të shumtën e rasteve janë të gërshetuara me ndjenja të fuqishme negative. Në formimin e paragjykimeve ndikojnë shumë faktorë, si për shembull: familja, miqtë, zhvillimet historike, etj.

Shembull:

Damiri ka dëgjuar se njerëzit nga vendet skandinave janë shumë të ftohtë dhe vështirë krijojnë miq. Një verë, farefisë të tij, të cilët jetojnë në Finlandë, e ftuan të shkoj t'i vizitojë gjatë pushimit veror. Miqtë e Damirit e ngitnin duke i thënë se atje do të mërzitet shumë dhe se nuk do të ketë me kë të shoqërohet, meqë fëmijët atje nuk janë shumë të shoqërueshëm. Kur mbërriti në Finlandë, shkoi të argëtohet në skejt-parkun lokal. Pas një kohe të caktuar një grup i të rinjve në mënyrë të drejtpërdrejt iu afruan dhe u njoftuan me të. Ditët e ardhshme Damiri i kaloi duke u shoqëruar me shokët e tij të ri, ndërsa ata e njoftuan me qytetin dhe kulturën lokale. Kur u kthye në shtëpi, menjëherë u lëvdua para shokëve se ka gjetur shokë të rinjë dhe se finlandezët nuk janë fare të ftohtë dhe joshqërues siç kishte menduar ai më parë.

Stereotipat dhe paragjykimet ndikojnë në sjelljen e individëve në shoqëri dhe meqë zakonisht janë të pasakta, paraqesin pengesë për ndërtimin e një shoqërie të përbashkët. Ato paraqesin barrierë për komunikimin normal dhe shumë shpesh janë burim i përleshjeve dhe konflikteve, veçanërisht në shoqëritë në të cilat ka kultura dhe religjione të ndryshme. Fatkeqësisht, shumë shpesh paragjykimet kontribuojnë drejt sjelljes jokorrekte dhe të pabarabartë ndaj individëve ose grupeve të tëra të njerëzve. Sjellja e këtillë quhet **diskriminim**. Diskriminimit mund t'i nënshtrohen individë ose grupe të njerëzve ashtu që trajtohen si më pak të vlefshëm, u shkurtohen të drejtat ose u merren mundësitë vetëm për shkak të përkatësisë ndaj ndonjë grupi. Bazë për diskriminim mund të jetë ngjyra e lëkurës gjinia, gjuha, përkatësia fetare dhe etnike, mosha, etj.

Parandalimi i diskriminimit është i domosdoshë për realizimin e të drejtave themelore të njeriut dhe është objekt i interesit të shumë organeve dhe institucioneve kombëtare dhe ndërkombëtare për të cilin qëllim janë miratuar shumë dokumente dhe

rekomandime. Në Republikën e Maqedonisë diskriminimi është i ndaluar. Kjo është e përcaktuar qartë në nenin 9 të Kushtetutës. Gjithashtu, ekziston edhe „Ligj për parandalim dhe mbrojtje nga diskriminimi“. Shumë organe dhe trupa, si për shembull gjykatat, punojnë në mbrojtjen nga të gjitha format e diskriminimit. Avokati i popullit i mbron të drejtat kushtetuese dhe ligjore të qytetarëve dhe ndërmer veprime dhe masa për parandalimin e diskriminimit, derisa nga ana tjetër „Komisioni për mbrojtje nga diskriminimi“ është organ i posaçëm i cili punon në zbatimin e „Ligjit për parandalim dhe mbrojtje nga diskriminimi“.

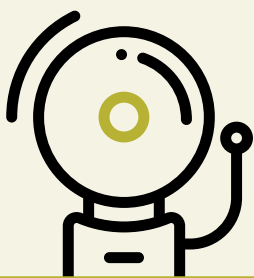

Vallë, e keni ditur se...

1

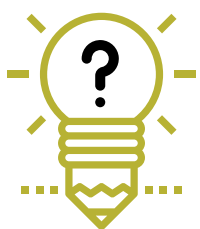
Nelson Mandela, luftëtar kundër diskriminimit racor në Republikën e Afrikës së Jugut, ka kaluar 27 vite në burg për shkak të qëndrimeve të tij. Në moshën 76 vjeçe është zgjedhur president i Republikës së Afrikës së Jugut.

Aktivite në orë

Aktiviteti 1:

Lexoni katër rrëfimet e mëposhtme, mendoni dhe përgjigjuni në pyetjet që janë nën tekstet.

Sani është nxënëse e klasës 7, ajo është shumë e shoqërueshme, por nuk ka shumë shoqe. Shoqet e klasës së saj nuk duan të shoqërohen me Sanin për shkak se prindërit e saj janë të punësuar në një ndërmarrje në të cilën pagat nuk janë të larta. Sani nuk ka para të blejë veshje të shtrenjtë.

- ➔ Çfarë ka përjetuar Sani nga vajzat me të cilat mëson? Për çfarë arsye? Çfarë do të kishte bërë nëse do të ishte në vendin e Sanit ose nëse mëson me të?
-

Dona është futbollistja më e mirë në shkollë. Në shkollën e saj u organizua një ngjarje sportive, ndërsa ishte parashikuar të mbahet edhe një ndeshje në futboll të vogël. Dona u gëzua që përfundimisht do të mund të marrë pjesë në ndeshjen dhe të jetë pjesë e ekipit fitimtar. Trajneri i ekipit në njërin prej ndeshjeve ftoi 5 anëtarë që ishin parashikuar të luajnë dhe prej tyre për ndeshjen i veçoi Oliverin, Dejanin, Denisin, Ilirin dhe Miron. Për Donën nuk kishte vend. – Kjo do të jetë ndeshje “e meshkujve”, tha trajneri dhe doli nga klasa.

- ➔ Me çfarë është përballuar Dona? Pse? Si është ndier Dona? Si do të kishit vepruar ju nëse do të ishit në vendin e Donës ose të trajnerit?
-

Besa është nënë e 2 fëmijëve dhe është në moshën 50 vjeçe. Flet gjuhën angleze dhe gjermane, e njeh shkëlqyeshëm teknologjinë kompjuterike. Është vozitëse, ndërsa gjithashtu ka mesatare të lartë nga studimet e mbaruara. Është paraqitur në një konkurs për punësim. Ajo konsideron se i plotëson të gjitha kriteret që i kërkon kompania. Në intervistë i ka marrë të gjitha karakteristikat pozitive, por është njoftuar se kompania për këtë vend të punës kërkon person më të ri. Besa nuk është pranuar në punë.

- ➔ Me çfarë është përballur Besa? Si është ndier Besa pas intervistës? Si do të kishit vepruar ju nëse do të ishit në vendin e saj, e si nëse do të ishit në vendin e punëdhënësit? A ka shkelur kompania ndonjërin prej ligjeve?

Një ditë në orën e fizikës Bojani i hutuar bërtiti – “Nuk i kam paratë që mi dha nëna ime për ekskursionin e radhës!” dhe filloi të qajë. Silvana e hidhëruar iu drejtua Janes dhe i tha: “Ti i ke marrë paratë, i di unë ata si puna jote”. Jane u skuq në faqet, por nuk i tha gjë, vetëm e uli kokën. Arsimtarja e cila ishte dëshmitare e ngjarjes, tha: “Jane ktheji paratë nëse i ke marrë”, ndërsa ky u përgjigj: “Arsimtare, nuk i kam marrë unë”. Ndërkohë, Bojanit iu kujtua se një ditë më parë paratë ia kishte dhënë kujdestarit të klasës, e më pas iu drejtua bashkënxënësve: “Kërkoj ndjesë, harrova se dje e pagova ekskursionin”. Silvana nuk tha gjë, vetëm e uli kokën.

- ➔ Si e kuptoni fjalinë: “I di unë ata si puna jote”?
Me çfarë dukurie është përballur Jane dhe si është ndier?

Aktiviteti 2:

Lexoni pohimet në kolonën e parë dhe lidhini me llojin e diskriminimit nga kolona e dytë.

Jo, gratë nuk mund të marrin shpërblime të njëjta për suksese sportive. Burrat janë më të mirë në sport dhe janë më interesant për t'i shikuar.

Në shkollën tonë nuk kemi kushte për mësim për nxënës me karroca (qasje adekuate, pjerrësi për qasje në godinë dhe ngjashëm). Ju lutem kërkoni ndonjë shkollë tjetër në të cilën ka kushte adekuate.

Politika jonë afariste është e orientuar drejt punësimit të punëtorëve të përkatësisë sonë religjioze, më vjen keq por ju nuk i plotësoni kërkesat tona.

Kitani është paraqitur në shpallje. – Ky vend pune është parashikuar për individ më të ri, i është përgjigjur punëdhënësi.

**DISKRIMINIMI NË
BAZË TË GJINISË.**

**DISKRIMINIMI NË
BAZË TË MOSHËS.**

**DISKRIMINIMI NË
BAZË TË PENGESAVE
TRUPORE.**

**DISKRIMINIMI
NË BAZË TË
PËRKATËSISË
RELIGJIOZE.**

